

ELS LLIBRES I LES COSES

IGNASI ARAGAY

El catanyol de fa un segle i mig (i altres curiositats)

SPENCER ARNOLD COLLECTION / GETTY

Emili Vilanova (1840-1905) és un escriptor oblidat. Fill d'un adornista i constructor d'envelats de la Ribera, barri on ell també va viure sempre, el seu costumisme l'ha arraconat. Avui, però, les narracions i els sainets de Vilanova tenen valor com a testimoni d'una Barcelona menestral i popular desapareguda. Basant-se en els seus textos, Joan de Déu Domènech ha escrit un llibre deliciós: *Un plat d'escudella* (L'Avenç), recorregut culinari i ciutadà per la vida barcelonina de fa un segle i mig. És una Barcelona xarona de tavernes, fondes i cafès (el 1868 n'hi havia 65), de serenos i bullangues, de quan va néixer la pesseta (la va crear Laureà Figuerola), quan els homes es banyaven despulats a mar (fins al 1845, amb l'ordre governativa de dur vestit de bany), quan els ous eren un luxe i el plat de cada dia era el bacallà: fregit o guisat, esqueixat, amb patates o cigrons, daurat a la paella i servit per esmorzar amb una llesca de pa. I no era, ni de bon tros, un producte de proximitat: venia d'Islàndia, Terranova i Escòcia.

El llibre és un viatge a un passat no tan llunyà, però tan diferent, farcit d'anècdotes i personatges pintorescos. Per exemple els municipals. La Guàrdia Urbana (aleshores Municipal) va ser creada el 1843, quan no feia ni un any del bombardeig d'Espartero sobre la ciutat: vint-i-quatre hores de bombes, 1.014 projectils. Una de les feines dels municipals era posar ordre a les fonts, que no hi hagués empentes ni trencadissa de càntirs. També tenien la missió d'evitar les baralles a pedrades entre colles de xicots, perseguien els venedors ambulants sense papers i vigilaven el trànsit de cotxers i carreters. La gent els

deia *els guripes*, eren tots forasters vinguts de les Espanyes i es deia en broma que de nit dormien i de dia descansaven. Deixar-los en ridícul era una mena d'esport popular. En canvi, els serenos eren respectats.

El 1867, una de les darreres ordres ministerials dictades sota el regnat d'Isabel II va obligar que a les obres de teatre en català com a mínim un dels personatges s'expressés en castellà. Cap problema per a Emili Vilanova, que va crear el municipal Xanxes, que tan bon punt sortia a escena i deia el típic "*No me alboroten, más respeto a la autoridad*", el públic ja es cargolava de riure. En aquell temps la brama era que a Barcelona es parlaven tres llengües: el català -majoritari-, el castellà i el municipal, una barreja delirant i còmica, que seria l'equivalent de l'actual catanyol. "*Uns rechidors volen que's parli castellano, otros catalán... Jo no m'enredo y doy gusto a todos: parlo municipal*", satiritzava *L'Esquella de la Torratxa*.

QUÈ MENJÀVEM I COM PARLÀVEM AL SEGLE XIX, SEGONS EMILI VILANOVA

Anem a la teca. A les tavernes, el vi, que no faltava en cap àpat, era corrent barrejar-lo amb aigua, sífó o gasosa. El del porró també era rebaixat. Les tavernes -n'hi havia moltes al Raval, on hi havia les fàbriques- eren per als obrers, les fondes de sisos (la ració costava sis quartos, és a dir, 18 cèntims de pesseta) per als menestrals i els restaurants (normalment francesos) per als burgesos. Josep Anselm Clavé, el dels cors, va crear-los per allunyar els obrers de l'ambient ta-

vernari, on de bon matí ja anaven a "fer la *mañana*, fer el cigaló, prendre un calent, la rabiosa, una copeta de seixanta" (en referència a la graduació). L'esmorzar es feia al carrer, davant de la botiga o el taller.

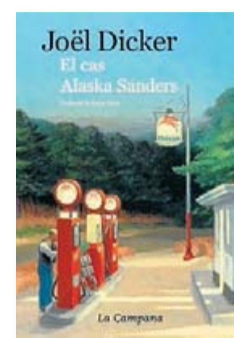
Es dinava sempre escudella i carn d'olla (pilota: barreja de cansalada, molla de pa, farina i llet). El caldo de Nadal era de luxe, mentre que el de cada dia tenia més verd que tall. Qui podia, dijous i diumenges, arròs amb pollastre. Per sopar, llegum, verdura, formatge i un crostó de pa. Aquí teniu alguns títols enginyosos de plats: sopa amb bales (mandonguilles), perruca (escarola amanida), arròs borni (sense tall), menjar de condemnat (bledes), senyoreta en camisa (ou passat per aigua), bicicleta (un parell d'ous ferrats), peu de ministre (peu de porc), tossut (pa), aliment (vi). Com ara, hi havia molts establiments amb cuiners italians, però no es feia pasta.

Vilanova gairebé no parla de capellans ni d'esglésies; en canvi, sí que parla de la devoció popular pels sants, als quals, esclar, només es podien demanar coses possibles i sensates, bàsicament salut i feina. Del que sí que parla és de les festes; al capdavant, el negoci familiar eren els envelats. I també dels elegants cafès de copa i puro (i pa amb mantega i licor de franc) que tenien música en directe (Albeniz tocava al Colón i Millet al Pelayo), servei de premsa, ambient de tertúlia i partides de dòmino i de billar. El seu moment àlgid van ser els anys de la Febre d'Or a la borsa (1876-1885). L'estimada Barcelona de Vilanova va començar a desaparèixer just després de la seva mort, amb les demolicions del 1908 per obrir la Via Lletana. Un altre món s'obria pas. ♦

ELS MÉS VENUTS

CATALÀ

FICCIÓ

[1] El cas Alaska Sanders
JOËL DICKER
La Campana
588 pàgines i 23,90 € 1/2

[2] El mag
COLM TÓIBÍN
Club Editor
496 pàgines i 23,95 € -/2

[3] Junil a les terres dels bàrbars
JOAN-LLUÍS LLUÍS / Club Editor
286 pàgines i 19,95 € 5/43

[4] L'instant abans de l'impacte
GLÒRIA DE CASTRO / Periscopi
264 pàgines i 17,90 € -/21

[5] Anorrear
MICHEL HOUELLEBECQ
Amsterdam
504 pàgines i 24,90 € 3/3

NO-FICCIÓ

[1] El llibre del Paraulògic
JORDI PALOU I PAU VIDAL
Ara llibres
240 pàgines i 15,90 € -/1

[2] El gran llibre de la nutrició
ABEL MARINÉ / Comanegra
712 pàgines i 29,50 € 1/3

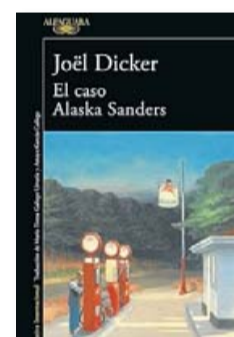
[3] Cuina o barbàrie
MARIA NICOLAU
Ara llibres
272 pàgines i 24,90 € 2/17

[4] La Vall de la Llum
TONI CRUANYES
Destino
384 pàgines i 21,50 € 4/22

[5] Mallorca, obert tot l'any
XAVIER MORET / Pòrtic
336 pàgines i 18,90 € -/4

CASTELLÀ

FICCIÓ

[1] El caso Alaska Sanders
JOËL DICKER
Alfaguara
586 pàgines i 23,90 € 1/2

[2] ¿Y si lo probamos?
MEGAN MAXWELL
Esencia
400 pàgines i 16,90 € 2/2

[3] El peligro de estar cuerda
ROSA MONTERO / Seix Barral
360 pàgines i 20,90 € -/14

[4] Todas esas cosas que te diré mañana
ELÍAS BENAVENT / Suma
440 pàgines i 18,90 € 4/8

[5] Aniquilación
MICHEL HOUELLEBECQ
Anagrama
608 pàgines i 24,90 € 3/3

NO-FICCIÓ

[1] Cuaderno Blackie Books. Vol. 11
D. LÓPEZ VALLE / Blackie Books
88 pàgines i 12,90 € 1/4

[2] Agua y jabón
MARTA D. RIEZU
Anagrama
240 pàgines i 11,90 € 3/2

[3] La burguesía catalana
MANEL PÉREZ
Península
288 pàgines i 18,90 € 2/5

[4] Encuentra tu persona vitamina
MARIAN ROJAS / Espasa
328 pàgines i 19,90 € 4/45

[5] Cuaderno Golden Blackie Books. Vol. 2
D. LÓPEZ VALLE / Blackie Books
88 pàgines i 12,90 € 6/4

Rànquing setmanal del Gremi d'Editors de Catalunya i LibriData
Posició setmana anterior / Setmanes en el mercat